

Małgorzata Podolak

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
malgorzata.podolak@mail.umcs.pl
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6250-4170>

Instytucja Prezydenta w systemie politycznym Republiki Serbii

Wprowadzenie

Instytucja głowy państwa, będąc elementem władzy wykonawczej w prawie każdym systemie politycznym, bez względu na konstytucyjnie określony sposób i metody sprawowania władzy należy do niezwykle istotnych części aparatu państwowego¹. Decyduje o tym przede wszystkim jej jednoosobowy charakter, łączący cechy jednoosobowego kierownictwa, jednoosobowej odpowiedzialności i jednoosobowej reprezentacji interesów państwa².

Celem artykułu jest analiza instytucji prezydenta w systemie politycznym Republiki Serbii. Metody zastosowane w artykule to przede wszystkim metoda analizy systemowej w ujęciu instytucjonalnym (instytucja prezydenta jako element systemu politycznego) oraz analiza instytucjonalno-prawna, czyli analiza norm prawnych ograniczająca pole badań do określonych przepisów prawnych, tekstów aktów normatywnych.

Konstrukcja instytucji prezydenta, podobnie jak ukształtowanie innych rozwiązań ustrojowych, nie jest i nie może być procesem sztucznym, abstrakcyjnym,

¹ E. Bujwid-Kurek, *Głowa państwa Republiki Serbii i Republiki Kosowa-wymiar konstytucyjno-ustrojowy*, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/2090/bujwid-kurek_glo-wa_panstwa_republiki_serbii_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

² B. Dziemidok-Olszewska, *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003, s. 7.

oderwanym od rzeczywistości politycznoprawnej danego państwa. Tworzenie instytucji prezydenta powinno uwzględniać historyczne tradycje narodu, być dostosowane do społecznego otoczenia, politycznoprawnych warunków funkcjonowania systemu i odpowiadać ukształtowanym stosunkom i oczekiwaniom społecznym³.

Geneza i ewolucja instytucji prezydenta

System polityczny w Serbii jest systemem parlamentarnym⁴, w którym prezydent Republiki ma stosunkowo niewielkie formalne kompetencje prawne i władzę. Tym, co zdecydowanie stanowi o sile i autorytecie prezydenta, jest kwestia tego, czy jest on jednocześnie przewodniczącym partii posiadającej większość w parlamencie⁵.

Jugosławia od oficjalnego proklamowania republiki w dniu 29 listopada 1945 roku nie miała instytucji prezydenta. W pierwszej konstytucji z 1946 roku funkcja ta nie była przewidziana, bo nie było jej w konstytucji stalinowskiej⁶. Konstytucja wprowadzała model socjalistycznego parlamentaryzmu – dwuizbowy parlament (Skupština Ludowa), który składał się z Rady Związkowej oraz Rady Narodowości⁷. Ograniczenie kompetencji parlamentu wynikało z faktu przekazania kompetencji decyzyjnych do instancji partyjnych (Biura Politycznego Komunistycznej Partii Jugosławii, następnie Prezydium Związku Komunistów Jugosławii), a także wyeliminowaniu ugrupowań opozycyjnych z ław poselskich. Formalnie, zgodnie z regulacjami konstytucyjnymi, rząd odpowiadał politycznie przed parlamentem⁸.

Dnia 13 stycznia 1953 roku została uchwalona ustawa konstytucyjna o podstawach społeczno-politycznego ustroju państwa i o związkowych organach władzy. Niewątpliwie była ona głównym aktem w dziedzinie przemian ustrojowych podejmowanych u schyłku lat czterdziestych XX w. Głosiła, że Jugosławia jest „socjalistycznym, demokratycznym państwem związkowym suwerennych i równoprawnych narodów”. Określenie to było zasadniczą nowością, ponieważ poprzednia konstytucja z dnia 31 stycznia 1946 roku nie zawierała stwierdzenia

³ Ibidem, s. 86.

⁴ Zob. R. Elgie, *Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations*, „Political Studies Review”, 2004, 2(3), p. 314–330.

⁵ B. Stojanović, S. Dragaš, *Elections analysis: The 2017 presidential elections in Serbia*, „Српска политичка мисаоброј” 4/2017. год. 24, vol. 58, p. 373, <https://www.ips.ac.rs/wp-content/uploads/2018/01/spm-58-4-2017-20.pdf>.

⁶ P. Simić, *Tito. Zagadka stulecia*, tłum. D. Ćirić-Straszyńska, D. J. Ćirić, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2009, s. 167.

⁷ *Konstytucja FLR z 1946 roku*, [w:] *Nowe konstytucje państw europejskich*, L. Gelberg (wstęp), Wydawnictwo Państwowa Składnica Księgarska, Warszawa 1949.

⁸ M. J. Zacharias, *Komunizm. Federacja. Nacjonalizm. System władzy w Jugosławii 1943–1991. Powstanie – przekształcenia – rozkład*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2004, s. 88.

o istnieniu socjalistycznych stosunków ustrojowych⁹. Kolejną innowacją było utworzenie urzędu prezydenta republiki. Zastępował on dawną kolegiatną głowę państwa w postaci Prezydium Skupsztyny. Nowy urząd miał być organem polityczno-wykonawczym, realizującym generalną linię polityczną państwa, opracowaną przez parlament. Jednakże rzeczywista, najwyższa władza należała do Josipa Broza-Tito i jego najbliższych współpracowników. Utworzenie urzędu prezydenta i powierzenie go temu politykowi było potwierdzeniem jego roli i znaczenia politycznego w państwie¹⁰. W 1963 roku doszło do uchwalenia kolejnej konstytucji, która między innymi zmieniła nazwę państwa na Socjalistyczną Federacyjną Republikę Jugosławii. Z przeprowadzonych nowelizacji na szczególną uwagę zasługuje ta z 1971 roku, która przewidywała po wygaśnięciu urzędu prezydenta republiki (czyli de facto po śmierci pełniącego ten urząd J. Broz-Tito) zastąpienie tego organu reaktywowanym Prezydium SFRJ¹¹. Od momentu śmierci J. Broza-Tito zaczęło brakować silnego elementu spajającego zamieszkujące Jugosławię narody, jakże różniące się na wielu płaszczyznach – historycznej, kulturalnej i gospodarczej. Do osłabienia więzi przyczyniła się także w znacznym stopniu ostatnia konstytucja związkowa socjalistycznej Jugosławii, przyjęta w 1974 roku, która wprowadzała daleko idącą samodzielność podmiotów¹². Po śmierci Broza-Tito w 1980 roku funkcję przewodniczącego Prezydium pełnili rotacyjnie reprezentanci republiki¹³.

Urząd prezydenta Republiki Serbii wprowadzono na mocy ustawy zasadniczej z 1990 roku (jeszcze w ramach funkcjonowania federacji jugosłowiańskiej). Przypadek Republiki Serbii wyraźnie świadczy o tym, że kontynuowana jest tu tradycja wywodząca swe korzenie z jugosłowiańskiego systemu politycznego¹⁴.

Serbia jest państwem demokratycznym, którego ustrój reguluje konstytucja z 2006 roku. Państwo to powstało 5 czerwca 2006 roku po rozpadzie wspólnoty Serbii i Czarnogóry¹⁵. Do 2006 roku podstawowe zasady funkcjonowania państwa zostały określone w nowej konstytucji, przyjętej przez parlamenty Serbii,

⁹ Ibidem, s. 147–148.

¹⁰ Ibidem, s. 149.

¹¹ K. Składkowski, *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Chorwacji*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 77.

¹² K. Krysiel, *Ewolucja systemu politycznego Bośni i Hercegowiny w latach 1990-1995*, [w:] *Balkany Zachodnie między przeszłością a przyszłością*, red. P. Chmielewski, S. L. Szczesio, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 225.

¹³ J. Wojnicki, *Prawo wyborcze na urząd prezydenta republiki w Republice Serbii*, [w:] *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 168.

¹⁴ E. Bujwid-Kurek, *op.cit.*

¹⁵ Zob. M. Podolak, *Rola referendum w powstawaniu państw po 1989 r. w Europie*, „Środkoeuropejskie Studia Politologiczne”, 2012, nr 4, s. 19–23.

Czarnogóry i Jugosławii. Było to rozwiązanie tymczasowe, gdyż po upływie trzech lat od momentu powstania wspólnoty, państwa członkowskie miały prawo zmienić status państwa lub z niego wystąpić. Jednakże w okresie funkcjonowania wspólnoty, zgodnie z art. 26–32, zostało utworzone stanowisko prezydenta Serbii i Czarnogóry, który reprezentował państwo na zewnątrz, przewodniczył Radzie Ministrów oraz proponował jej skład. Prezydent był jednocześnie członkiem Głównej Rady Obrony, powoływał i odwoływał przedstawicieli służb dyplomatycznych i konsularnych, przyjmował listy uwierzytelniające zagranicznych przedstawicieli dyplomatycznych. Zarządzał także wyborami do parlamentu, ogłaszał prawa ustanowione przez parlament i przepisy wydawane przez rząd.

Wyboru prezydenta dokonywał parlament Serbii i Czarnogóry, kadencja trwała cztery lata¹⁶. Władzę wykonawczą sprawował prezydent Republiki Serbii i Czarnogóry, pełniący jednocześnie rolę premiera oraz rada ministrów. Prezydenta większością głosów wybierała Skupszcina Republiki Serbii i Czarnogóry, zatwierdzając bądź nie, uprzednio wybranego kandydata przez przewodniczącego i wiceprzewodniczącego skupszciny. Kadencja prezydenta miała trwać 4 lata. Był on przedstawicielem wspólnoty zarówno w państwie, jak i poza nim, stał na czele rady ministrów i przewodził jej pracom, przedstawiał skład rządu skupszcynie, był członkiem Najwyższej Rady Obrony, ogłaszał ustawy przyjęte przez skupszcinę, rozpisywał wybory do skupszciny itd. W razie trwałej niedyspozycji głowy państwa miał go zastępować przewodniczący skupszciny. Narodowi prezydenci Serbii i Czarnogóry wybierani byli na pięcioletnią kadencję, reprezentowali swoje republiki na zewnątrz, również w kontaktach z organizacjami międzynarodowymi i innymi państwami, zatwierdzali akty prawne uchwalone przez skupszcinę narodową itd.¹⁷

Tryb wyboru prezydenta Republiki Serbii

Obecnie status prezydenta Republiki Serbii regulują przepisy konstytucji (art. 111–121) oraz ustawa o wyborze prezydenta Republiki¹⁸.

Prezydent Serbii wybierany jest w wyborach bezpośrednich w głosowaniu tajnym na pięcioletnią kadencję z prawem jednej reelekcji (art. 114). Kandydatów zgłaszają partie polityczne, koalicje partii politycznych oraz wyborcy. Kandydat

¹⁶ Zob. K. Krysieniak, J. Wójtowicz, *Serbia i Czarnogóra*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej. Ustrój, organy władzy, partie polityczne*, red. M. Barański, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005, s. 331.

¹⁷ A. Krukowska, *Nietypowy federalizm serbsko-czarnogórski*, „Wschodnioznawstwo”, 2007, nr 1, s. 64.

¹⁸ *Act on Election of the President of Republic*, „Official Journal of RS”, No. 111/07, http://www.rik.parlament.gov.rs/engleski/propisi_frames.htm.

musi uzyskać podpisy co najmniej 10 tys. wyborców. Nie ma sprecyzowanych wymagań dotyczących kandydatów na urząd prezydenta. Kandydat musi być pełnoletnim obywatelem Serbii, mającym pełną zdolność do czynności prawnych¹⁹. Zgłoszenie kandydata składa się bezpośrednio do Komisji Wyborczej w formie pisemnej i elektronicznej na przewidzianym formularzu nie później niż 20 dni przed dniem głosowania. Zgłoszenie kandydata zawiera imię, nazwisko, niepowtarzalny numer identyfikacyjny obywatela (dalej: JMBG), zawód, miejsce i adres zamieszkania kandydata, a także imię, nazwisko, JMBG, miejsce i adres zamieszkania, numer telefonu, adres do odbioru poczty elektronicznej oraz podpis osoby składającej ofertę kandydata (art. 14 ustawy o wyborze prezydenta)²⁰.

Wybory prezydenta zarządza przewodniczący Zgromadzenia Narodowego w drodze decyzji opublikowanej w „Dzienniku Urzędowym Republiki Serbii”. Wybory są zarządzane na 90 dni przed końcem kadencji urzędującego prezydenta Republiki, tak aby odbyły się one w ciągu kolejnych 60 dni (art. 114 Konstytucji).

W sytuacji opróżnienia urzędu prezydenta, przewodniczący Zgromadzenia Narodowego zarządza przedterminowe wybory prezydenckie, tak aby odbyły się one nie później niż w ciągu trzech miesięcy od wystąpienia niedyspozycji prezydenta, to jest zakończenia jego kadencji przed upływem terminu, na który został wybrany.

Prawo głosowania na prezydenta Republiki i kandydowania na to stanowisko ma każda osoba pełnoletnia i posiadająca zdolność do czynności prawnych, posiadająca obywatelstwo Republiki Serbii. Każdy wyborca ma prawo do swobodnego decydowania o tym, czy będzie głosował w wyborach. Dlatego nikt nie ma prawa uniemożliwiać lub zmuszać innej osoby do głosowania, pociągać wyborcę do odpowiedzialności za głosowanie, ani żądać od wyborcy oświadczenia, na kogo głosował lub dlaczego nie głosował.

Głosowanie odbywa się w lokalach wyborczych w Republice Serbii oraz w lokalach wyborczych za granicą (z reguły w placówkach dyplomatycznych i konsularnych Republiki Serbii) wyznaczonych przez Komisję Wyborczą.

Na prezydenta Republiki zostaje wybrany kandydat, który otrzymał większość głosów oddanych przez głosujących wyborców. O ile w wyborach parlamentarnych liczbę wyborców, którzy oddali głos, ustala się na podstawie wypisu z rejestru wyborców, o tyle w wyborach prezydenckich liczbę wyborców, którzy oddali głos, ustala się na podstawie liczby kart do głosowania znajdujących się

¹⁹ Zob. B. Milosavljević, *Načelo podele vlasti u Ustavu i ustavnoj praksi Republike Srbije*, Pravni zapisi 3(1), (The Principle of the Separation of Powers in the Constitution and Constitutional Practice of the Republic of Serbia), „Legal Notes”, 2012, 3(1).

²⁰ *Act on Election of the President of Republic*, „Official Journal of RS”, No. 111/07, http://www.rik.parlament.gov.rs/engleski/propisi_frames.htm.

w urnie wyborczej. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska większości głosów wyborców, którzy głosowali, wybory powtarza się w ciągu 15 dni od pierwszego głosowania (druga tura wyborów)²¹.

Data drugiej tury wyborów jest ustalana przez Komisję Wyborczą i musi przypadać na dzień wolny od pracy. Dwaj kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów oddanych w pierwszym głosowaniu, biorą udział w drugiej turze wyborów, a kandydat, który otrzymał największą liczbę oddanych głosów, zajmuje pierwsze miejsce na karcie do głosowania w powtórnych wyborach. Jeżeli jest więcej kandydatów, którzy zajmują pierwsze lub drugie miejsce, w powtórny głosowaniu bierze udział więcej niż dwóch kandydatów.

Każdy obywatel biorący udział w głosowaniu (również kandydat) ma prawo wnieść odwołanie do Komisji Wyborczej z powodu naruszenia prawa wyborczego w czasie wyborów lub z powodu nieprawidłowości w procedurze kandydowania lub głosowania. Ma na to czas w terminie 24 godzin od daty podjęcia decyzji lub wykonania czynności, którą uważa za nieprawidłową, albo od chwili popełnienia zaniechania.

Komisja Wyborcza wydaje orzeczenie w ciągu 48 godzin od chwili otrzymania odwołania. Od każdej decyzji Komisji przysługuje odwołanie do sądu administracyjnego²².

Kadencja prezydenta wynosi pięć lat i liczy się od dnia złożenia ślubowania przed Zgromadzeniem Narodowym. Złożenie przysięgi przez głowę państwa to nie tylko akt symboliczny, ale i prawnie doniosła performatywna czynność konwencjonalna rodząca ważne skutki. Z momentem zaprzysiężenia następuje formalne objęcie urzędu. Prezydent (dotyczy to również monarchów) dopiero od tego czasu jest kompetentny podejmować wszelkie czynności władcze prawem przypisane jego godności. W dniu, w którym prezydent-elekt złożył przysięgę, rozpoczyna się też bieg jego kadencji. Data ta stanowi wyraźną cezurę pomiędzy rządami osoby nowo zaprzysiężonej a władzą jej poprzednika²³.

Prezydent, obejmując urząd, składa przysięgę przed Zgromadzeniem Narodowym: „Ślubuję, że wszystkie swoje siły poświęcę ochronie suwerenności i nie-

²¹ *Law on the election of members of parliament*, "Official Gazette of the RS" No. 35/00, 57/03 – Decision of the Constitutional Court, 72/03 – other law, 18/04, 85/05 – other law, 101/05 – other law, 104/09 – other law, 28/11 – Decision of the Constitutional Court, 36/11, 12/20 and 68/20. https://www.rik.parliament.gov.rs/extfile/en/74/2020%20Law%20on%20the%20Election%20of%20Members%20of%20Parliament%20-%20inofficially%20consolidated%20text_12.5.2020.pdf.

²² *Presidential elections*, Republic Electoral Commission, <https://www.rik.parliament.gov.rs/tekst/en/275/presidential-elections.php>.

²³ G. Maroń, *Instytucja przysięgi głowy państwa w państwach europejskich*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2012, nr 1, s. 155.

naruszalności terytorium Republiki Serbii, włączając Kosowo i Metochię jako jej część składową, jak i urzeczywistnieniu praw i wolności człowieka i mniejszości, szanowaniu i ochronie Konstytucji i ustaw, zapewnieniu pokoju i dobrobytu wszystkich obywateli Republiki Serbii, i że będę sumiennie i odpowiedzialnie wypełniać wszystkie swoje obowiązki” (art. 114).

Ponowny wybór tej samej osoby na stanowisko prezydenta jest możliwy tylko raz. W przypadku, gdy prezydent nie może wykonywać swoich kompetencji, zastępuje go czasowo przewodniczący parlamentu. Może on pełnić obowiązki prezydenta przez trzy miesiące, zarządzając w tym czasie przedterminowe wybory.

Jeśli koniec kadencji prezydenta Republiki przypada na okres stanu wojennego lub stanu wyjątkowego, ulega ona przedłużeniu do momentu upływu 3 miesięcy od dnia zakończenia stanu wojennego czy też stanu wyjątkowego. Mandat prezydenta Republiki wygasa po upływie czasu, na który został on wybrany, w przypadku złożenia rezygnacji lub odwołania ze stanowiska. Prezydent Republiki składa swoją dymisję na ręce przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego (art. 116).

Prezydent Republiki korzysta z takiego immunitetu jak immunitet deputowanego. Decyzję w sprawie immunitetu prezydenta podejmuje Zgromadzenie Narodowe (119).

Urząd prezydenta jest niepołączalny z żadną inną funkcją w państwie. Prezydent nie może także prowadzić żadnej działalności zawodowej (art. 115).

Kompetencje

Jednym z najważniejszych czynników wyznaczających status prezydenta w państwie jest zakres przyznanych mu kompetencji. Stanowi on punkt wyjścia przy kreowaniu instytucji prezydenta, ponadto musi być jasno i precyzyjnie sformułowany oraz adekwatny do przypisanych prezydentowi funkcji²⁴.

Serbski ustrojodawca przewiduje następujące kompetencje dla głowy państwa. Są to:

- 1) uprawnienia w zakresie reprezentowania Republiki Serbii w kraju i za granicą,
- 2) uprawnienie do wydawania rozporządzeń,
- 3) uprawnienia w zakresie zgłaszania kandydata na szefa rządu (z wzięciem pod uwagę wyrażanych opinii przedstawicieli wybranych komitetów wyborczych),

²⁴ Zob. J. Ciapała, *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989-1997)*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999, s. 231–233.

- 4) konstytucyjne uprawnienie do wysuwania propozycji w zakresie obsadzania stanowisk przez Zgromadzenie Narodowe (Skupština),
- 5) uprawnienie do mianowania i odwoływania ambasadorów Republiki Serbii (na uprzedni wniosek rządu),
- 6) przyjmowanie listów uwierzytelniających i odwoływanie przedstawicieli dyplomatycznych obcych państw,
- 7) dysponowanie prawem łaski i przyznawanie odznaczeń, co świadczy o pełnieniu tradycyjnych funkcji zarezerwowanych dla głowy państwa,
- 8) uprawnienia w zakresie awansowania i dymisjonowania oficerów Armii Serbskiej, ponieważ prezydent Republiki jest przywódcą Sił Zbrojnych (art. 112).

Miejsce głowy państwa w stosunkach zewnętrznych określone jest według norm zwyczajowych jako tzw. *Ius repraesentationis omnimoda*e, czyli prawa nieograniczonego reprezentowania państwa w kontaktach międzynarodowych. Oświadczenia głowy państwa traktowane są jako równoznaczne z wolą państwa, a tym samym jako wywołujące skutki prawne w stosunkach międzynarodowych²⁵.

Podpisywanie ustaw należy do tradycyjnych kompetencji głowy państwa. Teoretycznie podpisanie ustawy polega na stwierdzeniu przez uprawniony konstytucyjnie organ, najczęściej głowę państwa, że ustawa o danej treści została uchwalona przez parlament²⁶.

Prezydent podpisuje ustawy parlamentu lub może zwrócić je do ponownego rozpatrzenia z pisemnym wyjaśnieniem. W przypadku ustaw przyjętych w trybie zwykłym ma na to 15 dni, a w przypadku ustaw przyjętych w trybie pilnym 7 dni. Ustawa może być ponownie przyjęta przez Zgromadzenie Narodowe większością głosów ogólnej liczby członków Zgromadzenia. Prezydent jest zobowiązany do ogłaszania nowo przyjętej ustawy (art. 113 Konstytucji).

Prawo odmowy podpisania ustaw, nazywane potocznie prawem weta, oznacza brak zgody państwa na obowiązywanie aktu uchwalonego przez parlament. Odmowa podpisania nie jest aktem deklaratoryjnym, jak jest w przypadku podpisania ustawy. Prezydent, odmawiając podpisu, nie działa w charakterze symbolu państwa, lecz włącza się w proces decyzyjny. Natomiast obie te instytucje, podpisanie i zawetowanie ustawy, wprowadzają element równowagi pomiędzy władzami. Odgrywają także rolę prewencyjną, dyscyplinują i mobilizują parla-

²⁵ Zob. J. Sutor, *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 1993, s. 31.

²⁶ B. Dziemidok-Olszewska, *op.cit.*, s. 223, zob. J. Zaleśny, *Partycypacja głowy państwa w ostatnich etapach procesu legislacyjnego*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 1999, s. 11–19.

ment do podejmowania działań racjonalnych merytorycznie i zgodnych z obowiązującym prawem²⁷.

Prezydent może na wniosek rządu podjąć decyzję o rozwiązaniu Zgromadzenia Narodowego przed upływem kadencji. Rząd nie może zaproponować rozwiązania parlamentu w sytuacji, gdy wpłynął od deputowanych wniosek o wotum nieufności lub gdy została podniesiona kwestia zaufania rządu.

Prezydent Republiki Serbii, jako jeden z nielicznych w Europie, dysponuje prawem inicjatywy ustawodawczej w zakresie zmiany konstytucji. Przeważnie prawo inicjatywy w sprawie zmiany konstytucji należy do prerogatyw prezydenta (względnie prezydium), co oznacza autonomię osoby pełniącej urząd w wyborze kierunków ewentualnych zmian²⁸. Ustawa o zmianie Konstytucji Republiki Serbii – niezależnie od tego, czy została zatwierdzona w referendum, czy przez Zgromadzenie Narodowe – „nabiera mocy prawnej, kiedy ją ogłosi Zgromadzenie Narodowe” (art. 203 ust. 9 oraz 10 Konstytucji Serbii). W przypadku postępowania ustawodawczego promulgacja należy do kompetencji prezydenta, choć przepisy art. 113 ust. 4 ustawy zasadniczej stanowią: „Jeśli Prezydent Republiki nie ogłosi rozporządzenia o ogłoszeniu ustawy zgodnie z Konstytucją w określonym czasie, rozporządzenie ogłasza przewodniczący Zgromadzenia Narodowego”. Przepisy regulaminu parlamentu doprecyzowują, że promulgacja musi zostać dokonana przez prezydenta w terminie 15 dni, chyba że ustawa została zawetowana²⁹.

Zgromadzenie Narodowe jest rozwiązywane w sytuacji, gdy w ciągu 90 dni od jego powołania nie dokona wyboru rządu. Zgromadzenie Narodowe nie może zostać rozwiązane w stanie wojny i zagrożenia. Prezydent jest zobowiązany do rozwiązania Zgromadzenia Narodowego na podstawie dekretu. Jednocześnie z rozwiązaniem Zgromadzenia Narodowego, prezydent zarządza przedterminowe wybory. Muszą się one odbyć w ciągu 60 dni od dnia ich ogłoszenia. Zgromadzenie Narodowe, które uległo rozwiązaniu – zgodnie z ustawą – wykonuje tylko bieżące lub pilne zadania określone ustawą. W przypadku ogłoszenia stanu wojennego lub wyjątkowego zostają przywrócone jego wszystkie uprawnienia na okres do zakończenia stanu wojennego albo stanu wyjątkowego (art.109 Konstytucji).

Prezydent jest zwierzchnikiem sił zbrojnych. Mianuje, awansuje i dymisjonuje oficerów Armii Serbskiej.

Kolejnym istotnym uprawnieniem głowy państwa jest udział w tworzeniu rządu. Ten rodzaj kompetencji wyznacza i porządkuje wzajemne relacje gło-

²⁷ B. Dziemidok-Olszewska, *op.cit.*, s. 226.

²⁸ R. Grabowski, *Udział prezydenta w procedurze zmiany konstytucji w państwach europejskich*, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-3b865427-b19d-4492-822c-155321c7cc31/c/Radoslaw_Grabowski.pdf.

²⁹ *Ibidem*.

wy państwa i rządu wewnątrz dualistycznej egzekutywy, jaka została przyjęta w analizowanych państwach. Proces powoływania premiera i rządu jest procedurą, w której nie wszystkie dokonywane czynności są uregulowane w normach prawnych, a zwyczaj i kultura polityczna posiadają równorzędne znaczenie. Natomiast prawne regulacje tego procesu w decydującym stopniu zależne są od przyjętego systemu rządów. Prezydenci mają prawo desygnowania kandydata na premiera oraz na jego wniosek członków rządu. Proces powoływania rządu w Serbii został zaliczony do kompetencji prezydenta oraz Zgromadzenia Narodowego. Inicjatywa we wspomnianym zakresie należy do głowy państwa³⁰. Do uprawnień prezydenta Republiki należy wyznaczenie kandydata na premiera. Następnym krokiem jest podjęcie się przez premiera misji stworzenia gabinetu. Zakończeniem tego etapu jest wystąpienie szefa rządu przed Zgromadzeniem Narodowym w sprawie programu oraz składu gabinetu. Do podjęcia decyzji przez Zgromadzenie Narodowe wymagana jest zgoda większości ogólnej liczby deputowanych (co najmniej 126 z 250 ogółem – art. 127 Konstytucji)³¹.

Odpowiedzialność

Odpowiedzialność konstytucyjna prezydenta obejmuje odpowiedzialność za czyny niezgodne z konstytucją³². Tak więc prezydent odpowiada zarówno za działanie, jak i za zaniechanie, którego skutkiem jest naruszenie przepisów konstytucji³³.

Ustrojodawca, dokonując prawnej regulacji odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta³⁴, wzorował się na instytucji impeachmentu³⁵, charakterystycznej głównie dla państw anglosaskich. Instytucją decydującą o wszczęciu postępowania jest parlament. W przypadku parlamentów o strukturze bikameralnej, jedna izba składa wniosek o pociągnięcie do odpowiedzialności, a druga orzeka

³⁰ Zob. P. Żukiewicz, *Pozycja ustrojowa rządu w państwach postjugosłowiańskich. Analiza porównawcza*, Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 77–78.

³¹ J. Wojnicki, *Instytucja Rządu Republiki Serbii w systemie organów władzy* „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2010, nr 2–3, s. 120–121.

³² M. Pajvančić, *Ustavni sud i optužbe protiv najviših državnih funkcionera*. „Pravni život”, 1995, vol. 44, br. 12, s. 245–257.

³³ S. Grabowska, *Referendum jako instytucja odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta w Europie*, „Przegląd Prawa i Administracji 2011”, LXXXVII, s. 54.

³⁴ Zob. S. Grabowska, *Uprawnienia parlamentu Serbii w zakresie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2013, nr 4 (16), s. 151–163.

³⁵ Zob. P. Mikuli, *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej...*, s. 475–482; A. Makowski, *Instytucja impeachmentu w Stanach Zjednoczonych*, „Państwo i Prawo”, 1975, z. 12, s. 111–112.

w sprawie, uprzednio przeprowadzając postępowanie³⁶. W Serbii parlament ma strukturę unikameralną, dlatego też należało wprowadzić pewne modyfikacje tej procedury³⁷.

Postępowanie w sprawie pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta regulują Konstytucja oraz Ustawa o Sądzie Konstytucyjnym³⁸ (art. 93–98), Regulamin Sądu Konstytucyjnego³⁹ i Regulamin Zgromadzenia Narodowego (Narodne Skupštine)⁴⁰.

Prezydent ponosi odpowiedzialność konstytucyjną (art. 118 Konstytucji)⁴¹. Wniosek w tej sprawie składa grupa co najmniej 1/3 członków Zgromadzenia Narodowego na ręce przewodniczącego. Do wniosku musi być dołączone uzasadnienie, a także wskazanie, jaki przepis konstytucji został naruszony przez prezydenta (art. 93 ust. 2 Ustawy o Sądzie Konstytucyjnym Serbii). Posiedzenie Zgromadzenia Narodowego w sprawie pociągnięcia prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej wyznaczane jest w terminie pomiędzy piętnastym a sześćdziesiątym dniem od daty złożenia wniosku (art. 234 ust. 3 Regulaminu Zgromadzenia Narodowego Serbii), na którym obecny jest prezydent. Po przyjęciu wniosku jest on przekazywany do Sądu Konstytucyjnego⁴².

Sąd Konstytucyjny jest zobowiązany orzec o fakcie naruszenia konstytucji w ciągu 45 dni od daty zainicjowania powyższej procedury⁴³. Organ ten roz-

³⁶ A. Pułło, *System konstytucyjny Stanów Zjednoczonych*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1997, s. 44; P. Sarnecki, *Prezydent Republiki w rozwiązaniach konstytucyjnych państw Europy Środkowej*, [w:] *Konstytucje i gwarancje jej przestrzegania. Księga pamiątkowa ku czci prof. Janiny Zakrzewskiej*, red. J. Trzeciński, A. Jankiewicz, Wydawnictwo Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 1996, s. 54–55, 125–126.

³⁷ A. Antoszewski, *Forma rządów*, [w:] *Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej*, red. A. Antoszewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998, s. 7.

³⁸ Закон о Уставном суду, («Службени гласник РС» бр. 109/2007, 99/2011, 18/13-Одлука УС, 40/15, 103/15 и 10/23), <http://ustavni.sud.rs/page/view/141-100030/zakon-o-ustavnom-sudu>, dostęp 6 III 2023.

³⁹ Пословник о раду Уставног суда (sud.rs), „Службени гласник РС”, број 103/13), <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/142-101921/poslovnik-o-radu-ustavnog-suda>, dostęp 6 III 2023.

⁴⁰ Regulamin Zgromadzenia Narodowego Republiki Serbii nr 01–413/11 z dnia 23 marca 2011 (СГ РС nr 31/2011) – Пословник Народне скупштине Републике Српске број: 01–413/11, 23. марта 2011. године (СГ РС број 31/2011). Tekst dostępny na stronie internetowej: http://sr.wikisource.org/wiki/Пословник_Народне_скупштине_Републике_Српске, dostęp 10 XII 2013.

⁴¹ Zob. B. Tripković, *On the responsibility of the president in Serbia: Two uncompleted concepts*, „Glasnik Advokatske komore Vojvodine”, 2009, vol. 81, iss. 7–8, p. 278–312.

⁴² R. Grabowski, *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Serbii*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 291.

⁴³ P. Jovanović, *Ustavno-pravni položaj Predsednika Republike Srbije u komparativnoj perspektivi*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 41, br. 3, str. 123–144.

stryga, czy nastąpiło naruszenie konstytucji przez głowę państwa. Następnie sąd jest zobowiązany dostarczyć swoje orzeczenie Zgromadzeniu Narodowemu oraz prezydentowi. Ustawodawca określa, iż orzeczenie Sądu Konstytucyjnego o fakcie naruszenia przez głowę państwa konstytucji wchodzi w życie z dniem jego przekazania do Zgromadzenia Narodowego. W takim przypadku obowiązki głowy państwa przejmuje przewodniczący parlamentu⁴⁴. Przewodniczący Zgromadzenia pełni obowiązki prezydenta maksymalnie przez trzy miesiące. Zarządza wybory, które odbywają się w ciągu trzech miesięcy od daty złożenia rezygnacji prezydenta lub decyzji parlamentu⁴⁵.

Prezydent może także zrezygnować z urzędu, o czym informuje opinię publiczną i przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego. Mandat prezydenta wygasa w dniu podania się do dymisji (ar. 117). Jeżeli Prezydent Republiki nie może wykonywać swojej funkcji lub jeśli jego mandat wygasa przed upływem kadencji, na którą został wybrany, zastępuje go przewodniczący Zgromadzenia Narodowego.

W sytuacji, gdy prezydent Republiki nie może sprawować swej funkcji lub też jeśli jego mandat ustaje przed upływem przewidzianej pięcioletniej kadencji, to wówczas konstytucyjnie uprawniony do jego zastępowania jest przewodniczący Zgromadzenia Narodowego, który może pełnić tę funkcję maksymalnie przez okres trzech miesięcy (art. 120).

Podsumowanie

Instytucja prezydenta cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem badań ustrojoznawczych podejmowanych przez przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych. Decyduje o tym przede wszystkim rola instytucji w systemie politycznym danego państwa. Ustanowienie instytucji prezydenta w Serbii łączy się bezpośrednio z uchwaleniem nowej konstytucji w 2006 roku, której przepisy nadały jej ostateczny kształt.

Chociaż Serbia ma formalne cechy demokracji, w ciągu ostatniej dekady w praktyce przestała nią być. Dziś Serbia nie spełnia kryteriów pozwalających na miano społeczeństwa demokratycznego. Zauważalne są negatywne tendencje we wszystkich obszarach ważnych dla funkcjonowania demokracji. Przede wszystkim, brak jest minimalnego warunku wstępnego dla porządku demokratycznego – wolnych i uczciwych wyborów⁴⁶.

⁴⁴ R. Grabowski, *op.cit.*, s. 294.

⁴⁵ B. Tripković, *Pojam odgovornosti u ustavnom pravu-pokušaji tipologije*, „Pravni život”, 2008, vol. 57, br 14, s. 819–832.

⁴⁶ D. Spasojević, *Undermining Democracy*, [w:] *Processes and Institutions in Serbia 2010-2020*, ed. D. Spasojević, Belgrade 2021, p.15, Available from: <https://www.researchgate.net/>

Centralizacja władzy w rękach władzy wykonawczej, która nastąpiła w czasie prezydentury Aleksandara Vučića (od 2017 roku), znacząco osłabiła pozycję Parlamentu. Prezydent, pomimo ograniczonych kompetencji, w praktyce wykorzystuje pozycję, jaką daje mu sprawowanie funkcji prezydenta i przywódcy Serbskiej Partii Postępowej. Jego wpływy i kompetencje znacznie wykraczają poza przepisy przewidziane w konstytucji. Obecnie, dzięki intensywnym działaniom propagandowym i silnemu poparciu partyjnemu, jest on najważniejszym aktorem politycznym⁴⁷.

Partia kierowana przez urzędującego prezydenta stanowi doskonały przykład prezydencji i personalizacji polityki w sytuacji, gdy środki masowego przekazu i sieci społecznościowe umożliwiają liderom stałą i bezpośrednią komunikację z wyborcami, ale także usprawniają mechanizmy dyscypliny i nadzoru partyjnego. Centralizacja władzy, przenikanie jednostronnych narracji w przestrzeni publicznej i dominacja w mediach składają się na portretowanie prezydenta jako jedynego organu odpowiedzialnego za wszelkie sprawy dotyczące obywateli, niezależnie od ustroju konstytucyjnego⁴⁸.

Bibliografia

Źródła

- *Act on Election of the President of Republic*, „Official Journal of RS”, No. 111/07, http://www.rik.parlament.gov.rs/engleski/propisi_frames.htm.
- *Konstytucja Republiki Serbii*, tłum. i wstęp E. Bujwid-Kurek, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2018, http://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2019/08/Serbia_pol_010118.pdf.
- *Law on the election of members of parliament*, “Official Gazette of the RS” No. 35/00, 57/03 – Decision of the Constitutional Court, 72/03 – other law, 18/04, 85/05 – other law, 101/05 – other law, 104/09 – other law, 28/11 – Decision of the Constitutional Court, 36/11, 12/20 and 68/20, https://www.rik.parlament.gov.rs/extfile/en/74/2020%20Law%20on%20the%20Election%20of%20Members%20of%20Parliament%20-%20inofficially%20consolidated%20text_12.5.2020.pdf.
- *Presidential elections*, Republic Electoral Commission, <https://www.rik.parlament.gov.rs/tekst/en/275/presidential-elections.php>.

publication/358246198_Undermining_Democracy_-_Processes_and_Institutions_in_Serbia_2010-2020, dostęp 12 III 2023.

⁴⁷ T. Tepavac, *The Parliament of Serbia*, [w:] *Processes and Institutions in Serbia 2010–2020*, *op.cit.*, s. 86.

⁴⁸ *Ibidem.*, s. 84.

- Regulamin Zgromadzenia Narodowego Republiki Serbii nr 01–413/11 z dnia 23 marca 2011 (СГ РС nr 31/2011) – Пословник Народне скупштине Републике Српске број: 01–413/11, 23. марта 2011. године (СГ РС број 31/2011). Tekst dostępny na stronie internetowej: http://sr.wikisource.org/wiki/Пословник_Народне_скупштине_Републике_Српске, dostęp 10 XII 2013.
- Закон о Уставном суду, («Службени гласник РС» бр. 109/2007, 99/2011, 18/13-Одлука УС, 40/15, 103/15 и 10/23), <http://ustavni.sud.rs/page/view/141-100030/zakon-o-ustavnom-sudu>, dostęp 6 III 2023.
- Пословник о раду Уставног суда (sud.rs), „Службени гласник РС”, број 103/13), <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/142-101921/poslovník-o-radu-ustavnog-suda>, dostęp 6 III 2023.

Literatura

- Antoszewski A., *Forma rządów*, [w:] *Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej*, red. A. Antoszewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.
- Bujwid-Kurek E., *Głowa państwa Republiki Serbii i Republiki Kosowa – wymiar konstytucyjno-ustrojowy*, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/2090/bujwid-kurek_glowa_panstwa_republiki_serbii_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Ciapała J., *Prezydent w systemie ustrojowym Polski (1989–1997)*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999.
- Dziemidok-Olszewska B., *Instytucja prezydenta w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2003.
- Elgie R., *Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations*, „Political Studies Review”, 2004, 2(3).
- Grabowska S., *Referendum jako instytucja odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta w Europie*, „Przegląd Prawa i Administracji”, 2011, LXXXVII.
- Grabowska S., *Uprawnienia parlamentu Serbii w zakresie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2013, nr 4 (16).
- Grabowski R., *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Serbii*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.
- Grabowski R., *Udział prezydenta w procedurze zmiany konstytucji w państwach europejskich*, https://cejsch.icm.edu.pl/cejsch/element/bwmeta1.element.desklight-3b865427-b19d-4492-822c-155321c7cc31/c/Radoslaw_Grabowski.pdf.
- Jovanović P., *Ustavno-pravni položaj Predsednika Republike Srbije u komparativnoj perspektivi*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 41, br. 3, str. 123-144 .
- *Konstytucja FLRJ z 1946 r.*, [w:] *Nowe konstytucje państw europejskich*, L. Gelberg (wstęp), Wydawnictwo Państwowa Składnica Księgarska, Warszawa 1949.
- Krukowska A., *Nietypowy federalizm serbsko-czarnogórski*, „Wschodnioznawstwo”, 2007, nr 1.
- Krysieniak K., *Ewolucja systemu politycznego Bośni i Hercegowiny w latach 1990–1995*, [w:] *Balkany Zachodnie między przeszłością a przyszłością*, red. P. Chmielewski, S. L. Szczesio, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.

- Krysieniel K., Wójtowicz J., *Serbia i Czarnogóra*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej. Ustrój, organy władzy, partie polityczne*, red. M. Barański, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2005.
- Makowski A., *Instytucja impeachmentu w Stanach Zjednoczonych*, „Państwo i Prawo”, 1975, z. 12.
- Maroń G., *Instytucja przysięgi głowy państwa w państwach europejskich*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2012, nr 1.
- Mikuli P., *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.
- Milosavljević B., *Načelo podele vlasti u Ustavu i ustavnoj praksi Republike Srbije*, Pravni zapisi 3(1), (The Principle of the Separation of Powers in the Constitution and Constitutional Practice of the Republic of Serbia) „Legal Notes”, 2012, 3(1).
- Pajvančić M., *Ustavni sud i optužbe protiv najviših državnih funkcionera*. „Pravni život”, 1995, vol. 44, nr 12.
- Podolak M., *Rola referendum w powstawaniu państw po 1989 roku w Europie*, „Środkoeuropejskie Studia Politologiczne”, 2012, nr 4.
- Pułło A., *System konstytucyjny Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 1997.
- Sarnecki P., *Prezydent Republiki w rozwiązaniach konstytucyjnych państw Europy Środkowej*, [w:] *Konstytucje i gwarancje jej przestrzegania. Księga pamiątkowa ku czci prof. Janiny Zakrzewskiej*, red. J. Trzeciński, A. Jankiewicz, Wydawnictwo Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 1996.
- Simić P., *Tito. Zagadka stulecia*, tłum. D. Ćirić-Straszyńska, D. J. Ćirić, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2009.
- Składkowski K., *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Chorwacji*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.
- Spasojević D., *Undermining Democracy*, [w:] *Processes and Institutions in Serbia 2010-2020*, ed. D. Spasojević, Belgrade 2021, Available from: https://www.researchgate.net/publication/358246198_Undermining_Democracy_-_Processes_and_Institutions_in_Serbia_2010-2020, dostęp 12 III 2023.
- Stojanović B. Dragaš S., *Elections analysis: The 2017 presidential elections in Serbia*, „Српска политичка мисаоброј” 4/2017, год. 24, vol. 58, <https://www.ips.ac.rs/wp-content/uploads/2018/01/spm-58-4-2017-20.pdf>.
- Sutor J., *Prawo dyplomatyczne i konsularne*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 1993.
- Tepavac T., *The Parliament of Serbia*, [w:] *Processes and Institutions in Serbia 2010-2020*, ed. D. Spasojević, Belgrade 2021, Available from: https://www.researchgate.net/publication/358246198_Undermining_Democracy_-_Processes_and_Institutions_in_Serbia_2010-2020, dostęp 12 III 2023.
- Tripković B., *On the responsibility of the president in Serbia: Two uncompleted concepts*, „Glasnik Advokatske komore Vojvodine”, 2009, vol. 81, iss. 7–8.
- Tripković B., *Pojam odgovornosti u ustavnom pravu-pokušaji tipologije*, „Pravni život”, 2008, vol. 57, nr 14.

- Wojnicki J., *Instytucja Rządu Republiki Serbii w systemie organów władzy* „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2010, nr 2–3.
- Wojnicki J., *Prawo wyborcze na urząd prezydenta republiki w Republice Serbii*, [w:] *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- Zacharias M. J., *Komunizm. Federacja. Nacjonalizm. System władzy w Jugosławii 1943–1991. Powstanie – przekształcenia – rozkład*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2004.
- Zaleśny J., *Partycypacja głowy państwa w ostatnich etapach procesu legislacyjnego*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 1999.
- Żukiewicz P., *Pozycja ustrojowa rządu w państwach postjugosłowiańskich. Analiza porównawcza*, Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017.

Streszczenie: Instytucja prezydenta Republiki Serbii została ustanowiona na mocy konstytucji z 2006 roku. Wcześniejsze doświadczenia tego państwa, jeżeli chodzi o strukturę władzy wykonawczej, były niewielkie. W 1953 roku wprowadzono w byłej Jugosławii urząd prezydenta Jugosławii. Od 1971 roku funkcję głowy państwa pełniło kolektywne Prezydium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ), składające się z reprezentantów poszczególnych republik oraz okręgów autonomicznych (tj. Wojwodiny oraz Kosowa). Na czele prezydium stał J. B. Tito, pełniący funkcję dożywotniego prezydenta. Po jego śmierci w 1980 roku funkcję przewodniczącego Prezydium pełnili rotacyjnie reprezentanci republiki. Urząd prezydenta Republiki Serbii wprowadzono na mocy ustawy zasadniczej z 1990 roku (jeszcze w ramach funkcjonowania federacji jugosłowiańskiej).

Kompetencje głowy państwa określają przepisy ustawy zasadniczej, które są charakterystyczne dla systemów parlamentarnych. Obecnie urzędujący prezydent jest jednocześnie przewodniczącym partii politycznej, co powoduje, że jego prerogatywy znacznie wykraczają poza przepisy przewidziane w konstytucji.

Słowa kluczowe: prezydent; Serbia; system polityczny

The Institution of the President in the Political System of the Republic of Serbia

Abstract: The institution of the President of the Republic of Serbia was established under the 2006 constitution. Previous experience of the country was limited in terms of the structure of the executive power. In 1953, the office of President of Yugoslavia was introduced in the former Yugoslavia. From 1971, the function of the head of state was performed by the collective Presidium of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY), consisting of representatives of individual republics and autonomous districts (i.e. Vojvodina and Kosovo). The presidium was headed by Tito, who was president for life. After his death in 1980, the function of the chairman of the Presidium was held by representatives of the republic on a rotating basis. The office of the President of the Republic of Serbia was introduced by the Basic Law of 1990 (still within the framework of the functioning of the Yugoslav federation).

The provisions of the Constitution define the powers of the head of state, which are characteristic of parliamentary systems. The current president is also the president of a political party, which means that his prerogatives go far beyond the provisions provided for in the constitution

Keywords: president; Serbia; political system